

Men historien visar samtidigt upp exempel på att andra värden än likhet har kunnat vinna brett stöd hos allmänheten. Förenings- och religionsfriheterna utgör bara två exempel på rättigheter som i dag torde vara ordentligt förankrade i den svenska mentaliteten. Det var de inte för hundrafemtio år sedan. Och färiska opinionsundersökningar visar att en stor majoritet av det svenska folket (90 procent, enligt en färisk undersökning från Näringslivets Ekonomifakta) anser att äganderätten är viktig.

Problemet är, att inte ens de rättigheter som inte betraktas som luftiga abstraktioner utan åtnjuter genuint folkligt stöd, accepteras av det politiska systemet och kodifieras. De folkvalda, vilken schattering de än representera månde, sluter sig samman som ett brödraskap och vägrar att ålägga sig själva restriktioner. Först under sjuttioalet försågs den svenska

grundlagen med en rättighetsförklaring, och den bär starka drag av urvattnad kompromiss. Ingen drog på allvar en lans för ett skydd av fri- och rättigheter av det slag som man återfinner i de amerikanska och förbundstyska författningarna.

Vårt "oeuropeiska" förhållande till fri- och rättigheter är alltså att söka dels i vår egen icke-feodala historia (och allmänna kulturella torftighet: varken kyrka eller borgarklass var tillräckligt starka för att generera egna värdestrukturer, vilket Zarembo också påpekar), dels i det svenska politikersamhällets starka enighet om att inte ge valmännen möjlighet att inskränka kronans makt.

Båda dessa grundvalar för den svenska maktpositivismen håller på att urholkas i takt med att våra relationer med andra länder intensifieras, och naturligtvis skulle en integration med EG påskynda den processen. Det vore välkommet.

ELISABETH PRECHT:

Österrike 50 år efteråt

"Kanske tvingas (genom valet av Kurt Waldheim till president) detta land att bearbeta sitt förflutna, erkänna sitt personliga misslyckande och därigenom påbörja det sorgearbete som är nödvändigt för en positiv framtid".

Denna verkningsfulla men ack så beska medicin förskrivs österrikarna av en österrikare: psykoterapeuten Erwin Ringel. Han stack ut hakan hösten 1987 och orsakade mycket debatt med boken "Zur

Gesundung der österreichische Seele" (För den österrikiska själens tillfrisknande).

Det finns mycket som talar för att österrikarna blivit allt mer benägna att se sig själva som gärningsmän och inte bara offer för Hitlers dröm om ett Stortyskland. Enligt en opinionsundersökning publicerad i april 1988 var det — före 11 mars och 50-årsminnet av Hitlers inmarsch i Österrike — 48 procent som ansåg Österrike vara Hitlers första offer.

Motsvarande siffra är efter den 11 mars 45 procent. Den stora skillnaden har skett bland vet-ej-svararna. Före minnesdagen ansåg 24 procent av österrikarna att deras land måste ses även som gärningsman. Efter 11 mars var 35 procent av denna åsikt och antalet "vet ej" hade sjunkit betydligt.

Påpekas bör att i gruppen "50 år och äldre", d v s krigsgenerationerna, är drygt 50 procent av åsikten att österrikarna enbart var offer för Hitlers aggressiva utrikespolitik. De nationalsocialistiska tendenserna, som de facto fanns i det österrikiska samhället, förnekas. Åsikten att "vad kunde enkla soldater ha gjort?" omhuldas.

En "ställföreträdande" österrikare

Kurt Waldheim blev i samma ögonblick som judiska världskongressen beskyllde honom för krigsbrott, en "ställföreträdande österrikare" för många av sina landsmän. Erwin Ringel menar i sin bok att denna organisation var Waldheims bästa valarbetare. En av orsakerna till att majoriteten österrikare valde Waldheim till president var, enligt Ringel, det främlingshat som tar sig uttryck i antisemitism: "Man måste se sanningen i vitögat. Judehatet fanns i Österrike långt före Hitler...".

Bakgrunden till att stora delar av den österrikiska befolkningen på 1930-talet önskade Österrikes anslutning till Tyskland återfinns inte enbart i deras begeistring för Hitler och hans politik. Konkreta tankar om ett stort tysktalande land fanns alltsedan den habsburgska monarkins fall år 1918. Österrikarna trodde helt enkelt inte på sin egen förmåga att som litet självständigt land klara näringsliv och ekonomi.

Samtidigt, och det påpekar Erwin Ringel i sin bok, kom de politiska partierna att efter 1945 slåss om nationalsocialisternas röster. När socialdemokraterna föreslog att österrikiska krigsfångar i Sovjet skulle bytas ut mot tidigare nazister, ja då förlorade man valet...

Erwin Ringel, som skriver att Österrike borde ha förklarat Tyskland krig istället för att göra eftergift på eftergift, gör som psykoterapeut sin analys av varför österrikarna är som de är — i allmänhet och i det politiska livet i synnerhet. Hans djuplodande resonemang är för en icke-fackman krångligt men i sina stycken ändå intressant och giltigt för fler länder än Österrike.

Ringel menar att samhällets stelhet, hierarkiska uppbyggnad, maktkamp etc är beroende av att barn redan som små uppfostras till neurotiker. Föräldrar skapar genom en "kronisk själsligt förgiftad atmosfär" aggressioner i barnet. Barnet kommer att både älska och hata sina föräldrar. Hatet — som är en förbjuden känsla — förträngs och neurosen uppstår i konflikten mellan medvetna och omedvetna tendenser.

Hur återverkar då detta, enligt Ringel, på det politiska livet?

Denna klivenhet leder bl a till en inre förflamning. Människor får svårt att fatta beslut. Kreativiteten fattas. Politiska partier arbetar med politiska program som hör förgången tid till.

Längtan efter habsburgska tider

Barnet som inte känner sig odelat älskat kan inte älska sig självt och får därmed mindervärdighetskomplex. För österrikarnas del menar Ringel att denna del av

neurosen tar sig uttryck i längtan efter "gamla goda habsburgska tider". Även 20- och 30-talets strävan att bli en del av ett Stortyskt rike vill han delvis förklara på detta sätt.

Huruvida och till vilken grad människors neuroser bidrar till att romantisera och försköna förgångna tider kan diskuteras. Faktum är dock att österrikarna i dag, när deras president vacklar på sin "tron", vänder blickarna mot den tidigare kronprinsen Otto von Habsburg och hans son Karl. Båda är aktiva i Paneuroparörelsen och i alla fall den senare har politiska ambitioner i Österrike.

Österrikarna talar gärna och med viss stolthet om "österrikiska lösningar" d v s att reda upp ett problem bakvägen. Även detta bör enligt ett resonemang à la Ringel vara ett resultat av neuroser. Barnet blir allergiskt mot motsättningar. Konflikter tonas ner. Inom politiken tar sig detta uttryck i allt för snabba kompromisser. Går man vidare i dessa tankebanor kan kanske österrikarnas vilja att gömma och helst glömma Waldheimdebatten förkla-

ras. Flertalet trodde uppriktigt att kritiken mot Waldheim — främst från utlandet — skulle upphöra i och med att han var vald till president. Man förutsatte att även andra nationaliteter så villigt glömmes för att undvika obehagliga konfrontationer.

Kanske kan man också här finna en del av förklaringen till varför österrikarna inte i någon större omfattning fortsätter självvrannsakan och det sorgearbete Erwin Ringel talar om, när kritiken från utlandet trappas av. Visst har det i samband med 50-årsdagen av Hitlers inmarsch i Österrike givits ut otaliga böcker med självvransakande som utgångspunkt. Och visst kan man i dag på ett annat sätt beröra temat nazism och Hitler. Faktum är ändå att den intensiva debatten om skuld kontra icke skuld till stor del avstannat. Varför? Hoppas österrikarna än en gång att "sopa-under-mattan-metoden" ska fungera? Sent om sinder. Svaret kan bara österrikarna själva ge. Och med eller utan neuroser måste de ta ansvaret för sitt förgångna.

AGNETA REHNVALL:

Det vore bättre utan . . .

Energipolitiken gör skada. Vi svenskar får ut mindre av livets goda än som vore möjligt utan — eller med en enklare — energipolitik.

Erik Moberg: **Svensk energipolitik. En studie i offentligt beslutsfattande.** AB Svensk Energiförsörjning 1988

Den energipolitik som förs är oklar och förvirrad och grundad på tankar som inte alls borde höra hemma i politiska eller ekonomiska sammanhang.

De styrmedel som används för att förverkliga energipolitiken — sådan den nu är — är undandragna folkligt inflytande och ger uttryck för en degenererad och urvattnad version av de redan från början